

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

Управление образования по г.Магас и г.Назрань

ГБОУ "СОШ-ДС № 11 г.Назрань"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

_____ Мальсагова Я.М.
Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР
_____ Плиева Х.А.
Протокол № 3
от «28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:

директор ГБОУ
"СОШ-ДС № 11 г.Назрань"

_____ Нальгиева М.Г.
Приказ № 16
от «29» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 8-х классов

г.Назрань, 2023 г.

Кхетора каяхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хъалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даыкъе уж да хъалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даыхе а, къам а, дезал а лоарх1аш, шийна хъалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хъаъкъахъа къахъегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаяь, вахаре царех пайда эца ховш хъалхеяр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хъежжа хила беза дешархощта тахан беш бола хъехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хъехархощка дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даыкъе шоашка уйла яйттар, 1илман лардаш тохкаш болх байтар, 1омадаъчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Нынна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аылча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аъхий хилар, кхыча къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархощта д1ахъехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадаъчох ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухъя нынна мотт хъехачо керттердар хъакъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокъонаш в1аши юсташ бе беза ший болх.

Нынна метта урокаш т1а дешархоща г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаыл шаърдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически дакъа – морфологи 1омае, из болх д1ахъо ялхлаг1чи ворх1лаг1чи класашка. Из раздел я къамаыла доакъох кхетам луш, хъалха царех 1омадаър к1оаргдеш, шердеш. Къамаыла доакъош 1омадеш дешархощта ха деза предложенешта юкъера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча класашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даыкъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкъерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхъалхе, суффикс, уж яздара бокъонаш; къамаыла доакъош, цар нийсаяздара бокъонаш;

предложеней тайпаш, предложене маъженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хъахиннад, из малаг1а къамаыла дакъа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаечча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карааяри къоастае ховргдолаш, царна юкъера бувзам тахка могаргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беза предложене интонацена, оаз лаыг1луча нонаг1а йолча хана сецара хъарак доаг1аш хул. Цхъайолча моттигашка интонаци теркалъяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аылча, из теркалъ ца йича, малаг1а хъарак оттаде деза ховргдоацандав. Иштта из теркалъярца увттаду предложении кхочачалучта т1адам, хаттара е айдара хъарак.

Синтаксис 1омаечча хана хъехархой декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара тононех дешархой дика д1акхетабе, х1ана аылча, интонации хувцаро предложенена ма1ан а сецара хъаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаыла доакъош 1омадара хъехархочо д1акхетаде деза бераш цар синтаксически лоарх1амах.

Дешархой къамаыла культура лакхъяри 1омадаъчун навыкаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахъо тайп-тайпара упражненеш кхочачашъярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаяь бокъонаш ч1оаг1ъе, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ъе, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаыл шаърдеш дешархой теркам т1абахийта беза хъехархочо сочиненеш, изложенеш язъяра, говзамеча текста тохкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хъехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аъхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаыл деча хана а йоазув деш а г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хъалха 1омадаър дагалувцийта деза дешархощка, кердачун хъалха 1омадаъчунца бувзам а беш.

Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хъалха 1омадаър кердадаккха деза дешархоща, программаца белгалбаяккха дувзаденна къамаъл шаърдара болх бизза д1абахъя беза.

Г1алг1ай мотт хъехара г1улакх доагг1ача тайпара хъехархочо д1ахъой, дешархоща шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхыча къамий метай бокъонаш йовза атта хургда.

Г1алг1ай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттайи федеральни компонента пачхъалкхен стандарта юкъера дешара программа юкъарлен образоване г1алг1ай метта авторски программа юкъера школа 5-9 классашка И.А.Оздоевии Р.А.Оздоевии редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахъата шераи 2 сахъата к1ираи лаърх1а.

Авторски программа къоастаяй Г1алг1айчен дешара министерства къоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара *т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хъежжса. Деша дешара лерх1амашка хъежжса.*

- Массанеца цхъана урока план оттасе ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттасе ха. Планага хъежжса беш болх тахкар, баяча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- З1амигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаши беча балхах разза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувши хилар хъахъокхар.

- Ше баяча балха разза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хъаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавателни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашица новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаши.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е или дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведенни турпалхочо дечун баъдан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаши доаладе, даържса дувзаденна къамаъл де.

- Г1алг1ай фаялгаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайды, цар лерх1ам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастасе ха, литературнии 1илман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навыкаши хъахъокхар, тайн-тайпара произведенеш дагалувцаши, проектни т1адуллараши кхоачашидеши.

-Дешашидар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцира къамаъл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараши тела. Диалоге, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна баъзахъя хетар ч1оаг1деш, кхычарца къамаъл де хар.

- Темага хъежжса 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, къовсама юкъе дакъа лаца.

-Произведенни урпалхочо даъчун мах бе, эзди дешашца къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баяча балха мах бе ха, оттаяльча критериесца.

- Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайн-тайпара вариацеш иоалае ха.

- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаши, дошлоргани, энциклопедии дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха иоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжса, слайдашка хъежжса темах лаъца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенени ешарца дезала юкъера безама керттера хъал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, в1аши новкъостал деш хилар)

- Ше ваянна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аши ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаль дар.

- Кхыйола культураши а, къамаш а долга ховш хилар, дикағ1а довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина тарахетараши хъаала хар (нохчий, татараши, Гарбий, сирийцаш, кх. д1. а).

-Юкъа а ца лелхаши, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаши а иоалаеш. Дешархой в1аши къовсам балара баъданаш ха.

- Ц1аг1а а классе а книжкаши дешара т1акхувши хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хъахъокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераши яха хар, безара баъдан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаши болга хар.

-Ишколе вахара бокъонаши йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаши доаладе ийишача произведени юкъера.

- Сага новкъостал доацаши ше болх бе ховш хила, ше даъчох жон дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашица сурт дулаши доалада дешаши хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаши а шоай къамашла юкъедоаладар.

-Эзделаца дар доацаар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоахска оамалаш хъаювцаха, г1улакхца дар доацаар къоастаде ха.

- Дешаши а яздеши а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокъонаши ховш хила. К1аъдвалар д1адоаккхаша е еза утражненеш йовзаш, уж еши хила. Саг унахц1ена хилара бокъонаши ц1аг1а а накъайоалаши лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо къаман г1улакхай эзделаи т1акхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхъалкхен гражданин ще волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхарашиб кхийна хилар: урока, урокал арахъа а.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дақъа а ший ма1анна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически ма1ан да. Найна метто юкъелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашща кхетадеш кхедара маъхала таронаш.

Тахан латтача хъале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алымате йоаккха терко е еза къастьта ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алымате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта къамаль к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувзачар а къамашла юкъе дукха эрсий дешаш леладу, цудухъя наьна мотт эрсий меттата ийна бувц бераша. Ишттача хъале т1ехъ т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухъя ишкола хъалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархощта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахъатий боарам дукха беце а дешархоща мотт 1омабергба, хъеҳархоща из безаргболча тайпара д1ахъехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана айлча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархощта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, ай, г1, кх, къ, к1, п1, т1, хъ, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг oa. Эрсий метта санна хъеҳархочо боккха теркам т1абахийта беза дешаш д1аоалаши яздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоща оазаш нийса хъаалара, х1ана айлча, бero яздеча хана ше харцахъя дош д1ааларга хъежжака г1алаташ а деш яздергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

8-сын класс галгай грамматика

	пунктуаци и							
5	Цхъанкхийт тачадешашк еипредложе нешкеидеша йбувзам. Бартбар	Керда тема 1омаери из ч1оаг1яри	1	2.10		дешайцхъанкхетарах а цун грамматически лоарх1амах а бола юкъеракхетамбалар; цхъанкхийттадешашин ийсаоттаде 1омабар дешархой; меттцарапазамкхеба р.		П.7 упр.50 оаг1.22 бокъо
6	Урхалдар Т1атовжар	Керда тема хъехар	1	9.10		урхалдахит1атовжа рахи бола кхетамбалардешархо шта ;нийсаяздaranавыкаш дег1айоалаяр; 1alamцара безамкхебар .		П.7 упр.62 оаг1.24 бокъо
7	Предложене ш. Предложене кертерамаь женаш.	Керда тема 1омаяр	1	16.10		предложенеех а предложенекертерча маьженех а бола кхетам к1оаргбар ;предло- жене маьженашнийсахъале ха 1омабар дешархой ;нальцарапазамкхеба р.	Таблица шкнижк аш	П.10 упр84
8	Цхъаноттам еи, шин оттамеи, кхьаоттамеи предложене ш	1омадарь ч1оаг1дара урок	1	30.10		предложенехховркер да а доаккхаш,ч1оаг1дар; нийса предложенешувттас 1омабар; 1alamцара безамкхебар		П.11 упр.90
9	Диктант	Йоазувшарь дар	2	6.11		1омадарь миштакхетадаьд а		Бокъона шкерд

						грамматика мел лакхъенний а тахкар		
10	Подлежаще морфологич ески форма	Керда тема хъехар	1	13.11		подлежащех бола кхетамбалар, цар морфологически формаш йовзийтар; предложен ештаюкъераподлежа щешнийсахъалеха 1омабар дешархой ; нравственникхетамкх ебар .		П.12 упр. 96.
11	Карапчун морфологич ески форма	Керда тема хъехар	1	20.11		карапдар а цун морфологически формаш а клоаргагла йовзийтар ; из нийсахъалеха 1омабар дешархой ; Даймехкацарабезам лакхбар .	Хъокха матабли цаш, пособи.	П.13 упр.100
12	Сказуемимо рфологичес ки форма	Керда тема хъехар	1	27.11		сказуемехховр члоагл а деш, цхъалханесказуе ме морфологически формашйовзий- тар ; цхъалханесказумих ьалаха а цун морфологически формашнийсабелгаль е а 1омабар дешархой ; меттациарарабезамкхеба р .		П.14 упр.109
13	Кхоачам	Керда тема хъехар	1	4.12		предложенекертерзач амаъженехховр члоагл а деш, khoachamбовзийта р ; из предло- женештаюкъерахъале ха 1омабар дешархой		П.17 упр.124

						нравственникхетамба лар .		
14	Кхоачамакх ычакъамаыл адоакъоща рабувзам	Керда тема хъехар	1	11.12		Кхоачамакхычакъама ьладоакъощарабувза мтахкар, меттацарабезамкхеба р .		П.18 упр.126
15	Диктант	Йоазувшарь дар	2	18.12		1омадарь миштакхетадаьд а грамматика мел лакхъеннай а тахкар		Бокъона шкерд.
16	Къоастам	Керда тема хъехар	1	25.12		къоастамах 1омадарь керда а доаккхаш, цун морфологически формашивзийтар ; предложененаюкъера къоастамхъалеха 1омабар ; 1alamцара безамкхебар .	Хъокха мапособ и	П.19 упр.132
17	Юхедуллар	Керда тема хъехар	1	8.01		юхедулларах бола юкъаракхетамбаларде шархощта ; текста юкъера уж хъалеха 1омабар ; патриотически кхетамбалар .		П.20 упр.138
18	Лоаттам	Керда тема хъехар	1	15.01		лоаттамах бола кхетам ч1oаг1 а беш, меттигейханеило аттамашдовзийтар ; уж нийсахъалеха 1омабар дешархорй ; нравственникхетамба лар .	Таблица ш, карточк аш.	П.21 упр.144

	Цхъанотта мапредлож енеш			22.01				
19	Йизайоацап редложенеш	Керда тема хъехар	1	29.01		йизайоацачапредложе нех бола кхетамбалардешархо шта ;шоайкъамаълаюкъе йизайоацапредложен ешкхувла 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхеба р .		П.23 упр.173
20	Предложене цхъантайпар чамаъженех бала кхетам	Керда тема хъехар	1	5.02		предложенецхъантайпарчамаъ женех 1омадаър керда а доаккхаш,ч1оаг1дар ; уж нийсахъалеха а белгалъе а 1омабар ; меттацарабезам ч1оаг1бар .		П.24 упр. 178
21	Диктант	Йоазувшарь дар	2	12.02		1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъенний а таксар		Бокъона шкерд.
22	Предложене цхъантайпар ча маъженашца рахоттаргаш	Керда тема хъехар	1	27.02		1омадаър керда а доаккхаш,цхъантайпарамаъжен ашхотташ дола хоттаргашдовзий- тар; царразрядашкъестае а 1омабар дешархой ; Даъимехкацарабезамкхебар ; нийсаяздаранавыкаш дег1айоалаяр .		П.26 упр.187
23	Цхъантайпа рчамаъжена штаюкъезап ятоиш.	Керда тема хъехар	1	5.03		цхъантайпарчамаъженаштаюкъ е (,) оттаярабокъонашйовзийтар; доа гг1а сецараҳаракашувтгаде 1омабар дешархой ; нравственникхетамлакхбар .	Карточк аш.	П.27 упр.195

24	Предложене цхъантайпар чамаъженаш качудерзора дешаш. Чудерзораде шашка ши т1адами тиреи	Керда тема хъехар	1	12.03	цхъантайпарчамаъженех 1омадаър ч1оаг1 а деш,цхъантайпарчамаъженашта доагг1а чудерзорадешашдоаладе а уж нийсабелгалде а 1омабар дешархой ; къахъегачанаъхасийде 1омабар .			П.28 упр.203
25	Предложене къаьстачама ьженех бола юкъаракхет ам	Керда тема хъехар	1	19.03	предложенекъаьстачамаъженех бола юкъаракхетамбалар; уж нийсабелгалъе 1омабар дешархой ; патриотически кхетамлакхбар .			П.29 упр.207
26	Къаьстакхоа чам	Керда тема хъехар	1	1.04	къаьстачакхоачамах бола кхетамбалардешархощта ;къаьстакхоачамнийса бел- галбе 1омабар дешархой ; нравственникхетамкхебар .			П.30 упр.209
27	Къаьстакъоа стам	Керда тема хъехар	1	8.04	къаьстачакъоастамах бола кхетамбалар,ужшоайкъамаълаю къекхувла 1омабар ; 1alamцаа безамкхебар .	хъокхам атаблиц аш.		П.31 упр. 211
28	Диктант	Йоазувшарь дар	2	15.04	1омадаър миштакхетадаъд а грамматика мел лакхъенний а тахкар			Бокъон ашкерд.
29	Къаьстаюхе дуллар	Керда тема хъехар	1	22.04	предложенекъаьстачамаъженех 1омадаър ч1оаг1 а деш,къаьстаюхедуллардовзийтар дешархощта;из текста юкъерахъакъестаде 1омабар ;меттацарабеззамкхебар .	Таблиц аш		П.32 упр. 213

30	Къаьсталоат там	Керда тема хъехар	1	29.04	къаьстачалоаттамах бола кхетамбалар, ужшоайкъамаляу къекхувла 1омабар ; нравственникхетамбалар .	хъокха матабл ицаш.	П.33 упр.215
31	Кхетаяйтара предложенема маъженаш	Керда тема хъехар	1	6.05	кхетаяйтара предложенема маъженаш кхетамбалар дешархощта; уж чоалханеча предложенехъестае 1омабар дешархой; меттацарабезамкхебар.		П.34 упр. 219
	Грамматик а бокъонехпр едложенема ъженехщаду взалуш дола дешаш			13.05			
32	Юкъедоалад аьдешаш	Керда тема хъехар	1	20.05	юкъедоалада чадешаех бола кхетамбалар дешархощта ; уж нийсабелгалде 1омабар дешархой ; меттацарабезамкхебар .	Карточкаш, таблицаш Г1алг1ай орфографически словарь .	П.37 упр.236
33	Мадарракъа маъл	Керда тема хъехар	1	27.05	мадарракъамалях бола кхетам ч1оаг1бар, из шоайкъамаляу къекхувла 1омабар; патриотически кхетамбалар .	Книжкаш, таблицаш.	П.41 упр.250
34	Эрга къамаъл	Керда тема хъехар	1	28.05	мадарракъамалях бола кхетам ч1оаг1бар, из шоайкъамаляу къекхувла		П.42 упр.256

					1омабар ; нравственникхетамбалар .		
--	--	--	--	--	---------------------------------------	--	--